

ДЗЕВЕЛЮК МАРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук

НОВАЦІЙНІ ЗМІНИ В КЛАСИФІКАЦІЇ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ

Глобалізаційний розвиток сучасного світу, продуктує фундаментальні трансформації, які в першу чергу стосуються розуміння держави як сучасної і впливає на зміну її функціональної діяльності. Сучасна держава є динамічним і рухомим соціальним утворенням, що суттєво впливає на систему й зміст функцій держави, сприяє появі нових пріоритетних напрямів діяльності, що в свою чергу зумовлює запровадження певних новацій в її класифікації.

У сучасній літературі, присвяченій функціям держави, їх розгляд традиційно супроводжується розгалуженою і детальною їх класифікацією, яка націлена на подолання певної видової різноманітності активностей держави та зведення її у струнку й раціональну схему. Однак з цим пов'язана теоретичні і методологічні проблеми, що потребує критичного погляду на підходи до класифікації та перевірки їх достовірності в сучасних умовах.

У сучасній юридичній літературі загальноприйнятим вважається розподіл функцій держави за соціальною важливістю (значущістю) на *основні*, які виражають найзагальніші та найважливіші напрями діяльності держави щодо здійснення стратегічних завдань і цілей, які постають перед державою в конкретний історичний період (економічна, правозахисна) й *неосновні* здійснення державою конкретних завдань у другорядних сферах суспільного життя, або являються складовими елементами основних функцій (оподаркування, фінансовий контроль). Така позиція являється найбільш розповсюдженою і досить спірною, тому що деякі автори вважають таку класифікацію функцій держави необґрунтованою, передовсім, через відсутність об'єктивного критерію для віднесення тієї або іншої функції держави до основної чи неосновної та їх відмінність [1, с. 67]. Загалом варто визнати, що такий поділ є застарілим, тому що функції держави є динамічними, їх зміст і значущість постійно змінюється, в одних умовах на перший план виходять одні функції, в інших умовах – зовсім інші. Понад те, для різних верств населення пріоритетне значення мають різні функції.

Ще одна поширена система класифікації функцій держави заснована на такому критерії, як тривалість дії. Відповідно до нього виділяють функції *постійні*, тобто ті, що здійснюються на всіх етапах розвитку держави, (політична, соціальна) і *тимчасові*, викликані певними специфічними умовами, зі зникненням яких зникає і ця функція (боротьба зі стихійним лихом, введення надзвичайного стану). На нашу думку, такий поділ ще більш штучний, тому що ті прояви активності держави, які мають тимчасовий характер, наврод чи можна вважати

функціями як такими. Це пояснюється тим, що функції держави є особливими каналами комунікації між державою і суспільством, каналами, які є стабільними, а також нормативно й інституційно забезпеченими. Це, своєю чергою, означає, що функції держави а ргіогі мають постійний характер, інакше вони просто не стали б функціями [1, с. 69].

До найбільш поширених в юридичній науці належить також поділ функцій залежно від спрямованості діяльності держави на *внутрішні* – ті, що виражають діяльність держави всередині суспільства (захист конституційного ладу, правоохоронна), і *зовнішні* – ті, що виражають її діяльність поза його межами (оборонна, забезпечення миру і підтримка світового порядку). Така типологізація є очевидною, адже функції держави можуть бути реалізовані або всередині країни, або поза її межами, проте використання цього критерію також породжує багато питань і суперечностей [1, с. 70].

Це пояснюється тим, що розподіл функцій держави на внутрішні та зовнішні нині стає умовним. Відбувається стрімка глобалізація, коли практично всі країни пов'язані в розгалуженій мережі різноманітних взаємодій, які визначають і характер виробництва, і його обсяги, і стандарти реалізації, і, врешті, цінності та ідеали людей, діяльність сучасної держави набуває все більшого міжнародного характеру, а діяльність всередині країни значною мірою залежить від зовнішніх політичних та економічних обставин [3, с. 40].

Складно навести бодай один приклад функції держави, яка мала б винятково внутрішній характер. Навіть щодо таких класично внутрішніх функцій як, наприклад, правоохоронна, сьогодні застосовується значна кількість правил і стандартів, пов'язаних із реалізацією держави своїх міжнародних зобов'язань. А правоохоронна діяльність за доби розквіту транснаціональної злочинності вже не обмежується кордонами однієї держави [1, с. 70]. Тому варто погодитися з думкою, що кожна функція держави має і внутрішній, і зовнішній прояви або сторони.

У зв'язку з цим учені висувають ідею про існування лише однієї – генеральної функції держави, зміст якої полягає в реалізації загальних справ, які забезпечують об'єктивні передумови людського існування [2, с. 111]. Така ідея хоча й сприяє подоланню окремих недоліків традиційних підходів до класифікації функцій держави (оскільки в принципі не передбачає ніякої їх класифікації), усе ж не виглядає достатньо переконливою, бо охоплює надзвичайно широке коло проявів активності держави. Тому будь-які спроби такого практичного застосування або викривають повну його неспроможність, або ведуть до виділення великої кількості підфункцій, що знову повертає нас до питання щодо їх класифікації.

Деякі вчені до головних відносять класифікацію функцій держави, що базується на принципі поділу влади. І відповідно підрозділяють функції на законодавчі (правотворчі), управлінські і судові. Однак така класифікація не в усіх учених-юристів викликає схвалення, тому що в даному випадку ми маємо справу скоріше з класифікацією форм здійснення державних функцій, а не самих функцій держави.

І хоч майже в усіх останній дослідженнях, присвячених проблематиці функцій держави, критикуються зазначені критерії поділу функцій держави, нажаль вони усе ще використовуються в навчальних курсах з теорії держави і права, навіть фундаментальних.

Найбільш використовуваною є класифікація функцій держави за сферою діяльності держави. Функції держави в такому разі виступають як основні напрями реалізації завдань і цілей, соціального призначення держави у процесі її діяльності в різних сферах суспільного життя: *соціальна* (соціальний захист малозабезпечених прошарків населення), *політична* (охорону законності та правопорядку, прав і свобод людини), *економічна* (формування державного бюджету), *культурна* (державну підтримку та фінансування культури, мистецтва, освіти), *міжнародна* (взаємовигідну економічну, політичну, науково-технічну та культурну співпрацю з іншими державами), та ін.

І дійсно, такий варіант класифікації викликає найменше сумніву, але при цьому час від часу потрібно трансформувати уявлення про зазначені головні напрями, наприклад зміна характеру державної діяльності у міжнародній сфері, що зумовлено протистоянням міжнародному тероризму, кіберзлочинності, екологічні фактори зміни світу, тощо. А також важливо досліджувати і додавати такі напрями діяльності держави, що з'являються і набувають важливого значення в сучасних умовах, це стосується в першу чергу правозахисної діяльності, що надає первинного значення правозахисній функції; інформатизаційні процеси сучасної держави, які стають невід'ємною складовою всіх внутрішньо- та зовнішньополітичних процесів державного і суспільного життя, що надає інформаційній функції нового змісту та закріплює за нею ключову позицію; митна функція починає відігравати вагомішу роль у процесах економічної та політичної інтеграції України; а також становлення та обґрунтування боргової функції в сучасному світі.

Утім, жоден із цих варіантів класифікації функцій не є задовільним з точки зору представлення сучасних функціональних моделей державності. Більшість типових розмежувань функцій згодом втрачають своє значення, а розширення переліку сфер державної діяльності не створює жодного додаткового знання про функції держави і лише розмиває межі цього поняття.

Як альтернатива класифікації функцій держави пропонується їх номенклатура, тобто перелік, за яким до функцій держави зараховуються лише ті прояви її активності, які відповідають критерію найбільшої значущості й вагомості, з огляду на бажаний образ державності. Оскільки номенклатура функцій в принципі не може бути іншою, ніж багатофакторною і плюралістичною: не може існувати одного-єдиного критерію, за яким можна було б «зберегти» одну функцію держави і «викреслити» іншу.

Загалом номенклатурним характером володіють такі функції держави: забезпечення національної безпеки; підтримання і забезпечення суспільного порядку; підтримання і забезпечення суспільного розвитку; підтримання і забезпечення національної конкурентоздатності; забез-

печення уникнення і протидії кризам і дисфункціям у функціонуванні соціального організму; підтримка реальності державного суверенітету, відтворення його властивостей, а також виділення комунікаційної функції [1, с. 76].

Наведені положення є свідченням суттєвої видозміни функцій держави, наповнення їх новим змістом та запровадження новачій саме в умовах сучасної держави.

Список використаної літератури:

1. Дзевелюк, М. В. Традиції та новачії в розвитку функцій сучасної держави: 12.00.01: дис. канд. юрид. наук / НУ «ОЮА». Одеса, 2017. 209 с.
2. Джураєва О. О. Генеральна функція держави. Актуальні проблеми держави і права. 2004. Вип. 22. С. 107–112.
3. Лапорта Ф. Глобализация и верховенство права. Некоторые сомнения Вестфальца. Проблемы філософії права. 2006-2007. Вип. IV-V. С. 34–49.

Ключові слова: глобалізація, інформатизація, сучасна держава, функції держави, критерії поділу функцій, номенклатура функцій сучасної держави.

Ключевые слова: глобализация, информатизация, современное государство, функции государства, критерии разделения функций, номенклатура функций современного государства.

Key words: globalization, informatization, modern state, functions of the state, criteria of division of functions, nomenclature of functions of the modern state.

ІВАНОВА ОЛЕНА ДМИТРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри загальнотеоретичної юриспруденції

ДІАСПОРА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ МІГРАНТІВ

Глобалізація – суперечливий процес розширення світу сучасної культури, з одного боку, а з іншого, – звуження горизонту цивілізацій. Глобалізація привела до змін у найважливіших соціальних інститутах сучасної цивілізації: змінюється роль держави, цінності свободи та демократії, образотворчі стратегії та геополітичні установки. Посилюється економічний, політичний, фінансовий взаємозв'язок провідних країн світу [1, с. 7].

Саме процес глобалізації, відкриття кордонів та вільного пересування людей, стали наслідком зростання міграційних процесів у світі. Основними причинами зростання таких процесів є загострення економічної кризи у світі, воєнно-політичні конфлікти, високий рівень безробіття тощо.

Проблема міграції у світі є міжнаціональною. Наявність причин для міграції в одній країні породжують за собою обов'язки в іншій. Процес імміграції породжує процес міграції. Відповідно, можливо, невірно формувати національне міграційне